



KREFTFORENINGEN

Justis- og beredskapsdepartementet

Sendt elektronisk via regjeringen.no

Oslo, 23. november 2020

Deres ref.: 20/2771
vår ref.:20/00163
Saksbehandler:
Marius S. Lindberg

KREFTFORENINGENS HØRINGSINNSPILL TIL RETTSHJELPSUTVALGETS UTREDNING NOU 2020:05: LIKHET FOR LOVEN

Kreftforeningen er en av de største bruker- og interesseorganisasjonene i Norge med 113 500 medlemmer og 25 000 frivillige. Kreftforeningens formål er å arbeide for å forebygge og bekjempe kreft samt bedre livskvaliteten for pasienter og pårørende. Over 284 000 mennesker i Norge har eller har hatt kreft. Årlig rammes mer enn 34 000 mennesker og omtrent 11 000 dør hvert år som følge av kreftsykdom. Kreft er hyppigste dødsårsak for de under 75 år og det forventes en markant økning av nye krefttilfeller de nærmeste årene. Ett av tre krefttilfeller kan forebygges.

Kreftforeningen takker for muligheten til å gi høringsinnspill til Rettshjelpsutvalgets utredning NOU 2020:5: Likhet for loven, med utsatt høringsfrist til 23. november d.å. Utredningen er omfattende, herværende hørings svar er begrenset til å gjelde:

- Inntektsgrensen for rettshjelp
- Egenandelen

Og

- «stor velferdsmessig betydning»

Oppsummert er Kreftforeningen av den oppfatning at forslaget ikke er uten svakheter, men at det er veldig mye bedre enn dagens ordning.

Innledende merknader

Retten til en rettferdig rettergang er en fundamental menneskerett, fastslått i den Europeiske menneskerettskonvensjons art. 6. Her fremkommer bl. a. at enhver har rett til å få avgjort sine borgerlige rettigheter og plikter innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol.

Dessverre erfarer vi at flere og flere mennesker ikke får avgjort sine rettigheter fordi de ikke har økonomi eller mangler nødvendig «byråkratisk kompetanse».

Det er viktig med en robust ordning for rettshjelp slik at denne fundamentale rettigheten er en realitet for alle. Vi ser derfor meget positivt på at det nå er fremmet forslag om ny rettshjelpslov for å avløse nåværende lov som er over 40 år gammel. Det er også positivt at forslaget i stor grad ser hen til menneskerettighetene og den utvikling som har vært der.

Kreftforeningen har lang erfaring med å gi rettshjelp til kreftpasienter, deres pårørende og andre berørt av kreft. Vårt nåværende tilbud, Kreftforeningens rettshjelp, har siden 2011 bistått flere tusen mennesker. Med nærmere 100 frivillige jurister i tillegg til ca. 3 fast ansatte årsverk muliggjør tilstedeværelse i syv norske byer, i tillegg til en digital tilstedeværelse gjennom chat, e-post og telefon. Den digitale tilstedeværelsen muliggjorde også fortsatt drift når andre måtte stenge ned pga. Covid19-pandemien. Mange kreftsyke og pårørende ville ikke fått rettshjelp uten vårt tilbud.

Inntektsgrensen for rettshjelp

Dagens ordning oppstiller nær absolutte grenser for å få fri rettshjelp. Inntektsgrensene har stått stille siden 2009 og er på 246 000 kroner for enslige og totalt 369 000 kroner for gifte eller samboende par. Dette innebærer at det i dag er under ni prosent av den voksne befolkningen som fyller de økonomiske vilkårene for å motta rettshjelp i behovsprøvde sakstyper.

Det gjøres heller ikke en justering av grensen som indeksregulering, mens nær sagt all inntekt enten justeres i lønnsoppgjør eller justeres etter Folketrygdens grunnbeløp. Dette betyr at det hvert år er mennesker som kvalifiserte til fri rettshjelp i fjor men pga. prisutviklingen faller utenfor i år, og dette har pågått årlig siden 2009.

Kreftforeningens rettshjelp opplever ofte at helt alminnelige mennesker, med helt alminnelige inntekter oppsøker vårt tilbud. Flere har også fått avslag på søknad om fri rettshjelp og blitt avvist av andre rettshjelpstiltak / brukerorganisasjoner. Sykdom kan ramme alle og syke personer kan ha mer enn nok med å holde ut tøff kreftbehandling. Selv om vi har et godt sikkerhetsnett, opplever mange syke det som vanskelig å navigere mellom ulike kontorer og etater og at de mangler «byråkratisk kompetanse». Mange kreftpasienter opplever at de ikke får rett trygdeytelse til rett tid, kan ha få problemer med bank / forsikring, bli oppsagt på grunn av sykdommen sin, bli utsatt for en pasientskade eller på annen måte ha behov for rettshjelp i en krevende tid.

I kombinasjon med betydelig inntektsbortfall, for eksempel i overgangen sykepenger / arbeidsavklaringspenger, er vår erfaring at mange får økonomiske problemer. De færreste har oppsparte midler til å klare reduksjon i inntekt over lengre tid. Det virker svært urimelig om mennesker med alminnelig inntekt som alltid har betalt sin skatt i en spesielt vanskelig periode skal måtte selge hus eller eiendeler for å få råd til advokat for å kunne hevde sin rett

Vi kan derfor bekrefte utvalget når det skriver at mange med svært dårlig råd faller utenfor dagens ordning.

Å engasjere advokat / rettshjelper er dyrt, og selv en mindre sak kan fort beløpe seg til kr 25 000,- ink. mva. Dette svarer til en ganske alminnelig netto månedsinntekt, og ligger langt over hva personer med inntekt som akkurat ikke kvalifiserer til fritt rettsråd kan oppebære.

Kreftforeningen er derfor positive til at utvalget foreslår å senke terskelen for å kvalifisere til fri rettshjelp, samtidig som dette knyttes til Folketrygdens grunnbeløp. Vi deler imidlertid LOs bekymring om dette kanskje ikke er tilstrekkelig, og støtter utvalgets forslag om at gjennomføres en evaluering av ordningen etter forholdsvis kort tid.

Egenandel for rettshjelp

Dagens system med nær absolutte grenser for innvilgelse av fri rettshjelp medfører alt for skarpe grenser mellom de som akkurat innfrir kravene og de som akkurat ikke gjør det.

Vi er bekymret for at de foreslåtte egenandelene i ny lov kan ha samme effekt. Selv små egenandeler kan innebære at personer i en vanskelig økonomisk situasjon, som nevnt over, ikke tør ta saken videre. Til dette kommer også risikoen for å bli idømt sakskostnader (som fort kan beløpe seg over 100 000 kr) og eventuelle klage- eller rettsgebyr.

I tillegg kan modellen for beregning av egenkapital fremstå som komplisert, noe som i seg selv kan utgjøre et hinder for at ellers rettshjelpstrengende mennesker avstår fra å søke.

Det kan også være negativt at boligformue skal inngå i beregningsgrunnlaget, om enn med et bunnfradrag. I praksis betyr dette at en person som eier egen bolig kan ha verdier på totalt 760 132,50 kroner (etter dagens G) uten at dette får konsekvenser for vedkommendes rett til støtte til rettshjelp¹. Det virker svært urimelig om mennesker med alminnelig inntekt som alltid har betalt sin skatt i en spesielt vanskelig periode, i ytterste konsekvens, skal måtte selge huset sitt for å få rettshjelp.

Det er likevel positivt at ny lov i større grad tar hensyn til reell betalingsevne, ved å se hen til bruttoinntekt, forsørgerbyrde, gjeld og formue enn dagens system.

Ad. «stor velferdsmessig betydning»

Forslaget til ny lov § 1 lyder:

«§ 1 Lovens formål

(1) Loven skal legge til rette for at alle får mulighet til å identifisere og ivareta sine rettslige interesser.

(2) Loven skal sikre at personer som trenger det, men ikke selv har økonomiske forutsetninger for å betale, skal få nødvendig rettslig bistand i saker av stor velferdsmessig betydning».

¹ Advokatforeningens utregning

Det er ikke vanskelig, eller spesielt i øyenfallende, å være enig i bestemmelsens første ledd. Særlig sett i lys av våre innledende merknader om rett til rettferdig rettergang. Spørsmålet blir imidlertid da hva som er av «stor velferdsmessig betydning».

Kreftforeningen er svært positive til at alle saker etter Folketrygdloven og saker for Trygderetten foreslås omfattet av de såkalte prioriterte gruppene. Vi mener imidlertid at også andre sakstyper er av slik «stor velferdsmessig betydning» og ønsker at disse i større grad konkretiseres i den endelige loven.

Det vises til at retten til liv / helse er en like sentral menneskerett som retten til rettferdig rettergang, fastslått i både Grunnloven og i den Europeiske menneskerettskonvensjonen. Kreftforeningen mener derfor at saker etter spesialisthelsetjenesteloven og pasient- og brukerrettighetsloven, som f. eksempel klager over brudd på retten til forsvarlig helsehjelp, rett til behandling o.l. også må inkluderes i de prioriterte saksgruppene.

Det må også understrekes at mennesker er forskjellige og spennet i hva som kan være av «stor velferdsmessig betydning» er like mangfoldig som samfunnet forøvrig. Det må derfor være mulig å kunne søke om fri rettshjelp selv om saken er utenfor de angitte prioriterte saksgruppene.

Oppsummering

Rettsjelpsutvalgets forslag er omfattende og det er flere punkter som ikke er kommentert i dette høringssvaret. Det er også enkelte punkter som kan kritiseres.

Det er imidlertid viktig for Kreftforeningen å understreke at nye forslaget som en helhet er mye bedre enn dagens ordning. Særlig fordi det i dag er mange mennesker som faller utenfor dagens ordning.

Avslutningsvis tillater vi oss derfor å ytre bekymring for denne store gruppen mennesker og henstille departementet i påvente av ny lov, å senke terskelen for fritt rettsråd etter dagens ordning.

Med vennlig hilsen
Kreftforeningen

for

Jon Kirknes
Avdelingssjef

